

Offerte

26.10.2023

Dossiënummer: 0602/V002/2023

OPDRACHTGEVER

Stad Brussel

Stadsontwikkeling
mobiliteit en inrichting

Hallenstraat 4
1000 Brussel

**volledige opdracht van
projectauteur voor de**

**heraanleg
van de**

**Nieuwe
Graanmarkt**

Inhoud

A. intentienota	p. 4
B. offerteformulier	p.19
C. volmachten	p.23
D. team	p.25

CONTACT

PTArchitecten bv

Zwart Paardstraat 15

1080 Brussel

Tine Van Herck

tine@ptarchitecten.be

+32 486 25 86 35

volledige opdracht van projectauteur voor de heraanleg van de Nieuwe Graanmarkt

Aoo

INTENTIENOTA

Met niets dan goede intenties, een vleugje trots en een gezonde dosis bescheidenheid hebben wij deze opdracht aangevat.

We hebben gediscussieerd over een vrouwvriendelijk ontwerp, over of meisjes basketten (en waarom niet hier?), over de al dan niet selectie van een vrouwelijke artiest, over hoe om te gaan met wat we grappend 'de sukkel op een sokkel' noemden, ... en we hebben dit gedaan met vooral vrouwen rond te tafel.

Het is allemaal zo fragiel, zijn we nog wel woke genoeg als we de vrouwen specifiek een plek geven, en wat met de diversiteit, de integrale toegankelijkheid, de dieren in de stad, ... inclusieve publieke ruimte is het sleutelwoord, maar durven we pretenderen dat we weten wat dat is? Laat staan deze te ontwerpen?

We weten wel dat we de uitdaging willen aangaan om die fragiliteit in ruimte, tijd en zijn te begrijpen, en te vertalen in een ontwerp dat, meer dan de architect, de mens waardeert.

Analytische communicator verweeft sectoren en schalen.

Creatieve ontwerper met oog voor beeld, beleving en detail.

Out-of-the-box organisator, creatief van strategie tot materialisatie.

Vurige generalist legt verbanden tussen schalen, thema's en werelden.

Kunstcurator onderzoeker en activist met een hart voor Brussel

Innovatieve expert meisjes en publieke ruimte

Eigenzinnige detaillist, kritisch zowel in ontwerp als op de werf.

Expert ecologie & hydrologie

Strategische denker met scherpe blik die graag in dialoog gaat.

Ambitieuze ontwerper actief met Safe.r spaces

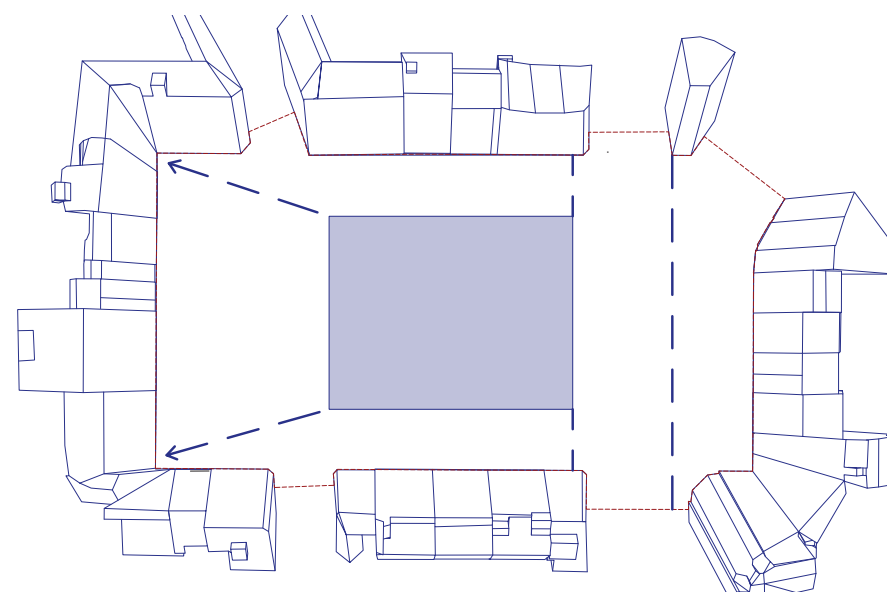
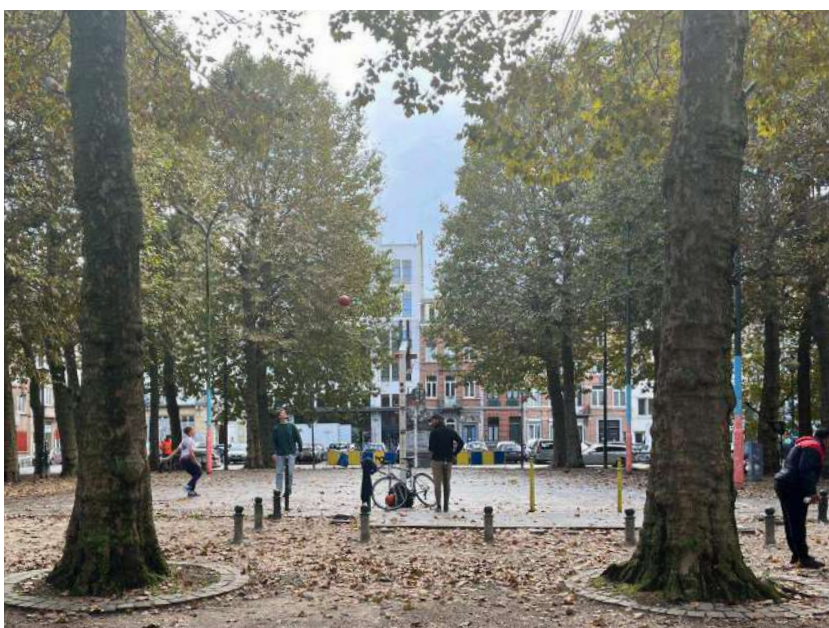
Expert système racinaire des arbres

Tactische vertaler van de noden van kinderen en jongeren in de stad.

We vertrekken van de Nieuwe Graanmarkt - en hoe zij vandaag werkt. We zijn ons bewust van het iconische karakter van deze plek, en hoe de markt met haar statige bomen Brussel extra cachet geeft. Maar we kijken ook niet weg wanneer het gaat over de specifieke noden die de stad, de markt en haar gebruikers hebben. We denken hierbij aan de ecologische en mobiliteitsuitdagingen, de plek van vrouwen in de publieke ruimte, de nood aan ruimte voor jongeren, ...

Ons ontwerpverhaal wordt opgebouwd aan de hand van 8 facetten. Zo ontstaat een logisch narratief waarmee we aan de slag kunnen. Op die manier ontwerpen we een 'nieuwe' Nieuwe Graanmarkt die de plek koestert, en tegelijk een verfrissende blik werpt op de huidige uitdagingen.

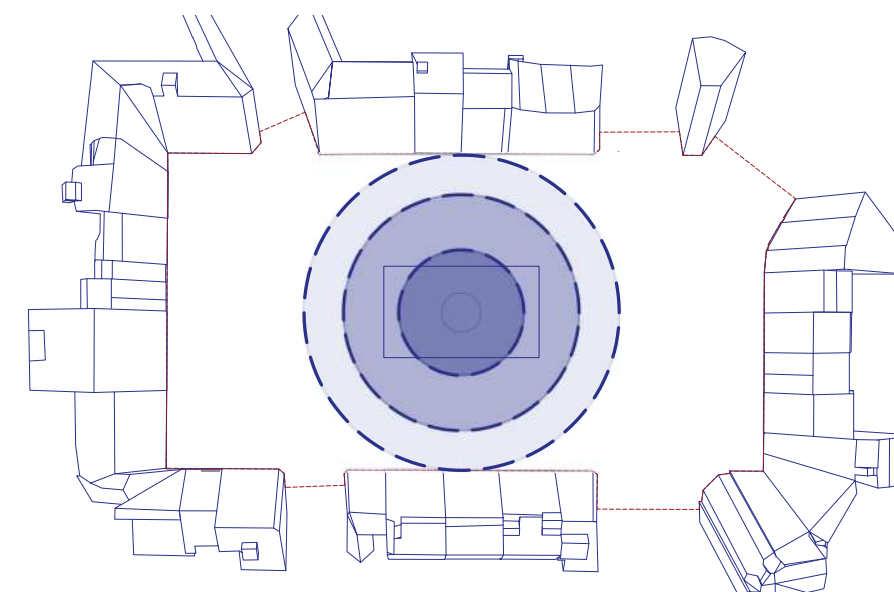

le marché, een iconische plek

De Nieuwe Graanmarkt is voor veel Brusselaars een iconische plek. Als we enthousiast delen dat me mogen meedoen aan de ontwerpwedstrijd, reageren de meeste collega's en vrienden verbaasd en ietwat bezorgd ... "oei moet die veranderen?"

De markt wordt op verschillende manieren, en door diverse doelgroepen gebruikt: Het is een publieke ruimte in de stad waar veel passage is, waar er gesport wordt, waar jongeren samenkomen, waar een werknemer een broodje eet op een bankje,... . Het is ook de plek waar je je even in Parijs waant, of in Oostende. Deze ongedwongen grandeur vind je in de benedenstad nergens anders. Ook dat maakt het een plek die we - en met ons vele Brusselaars - koesteren.

Het wordt snel duidelijk: we willen de sfeer bewaren, het ongedwongen karakter, de grandeur van de prachtige bomen, de talrijke gebruikers, het knooppunt tussen het toeristisch stadscentrum en de kanaalzone. Door de parking en een deel van de wegenis te schrappen, wordt de ruimte verdrievoudigd. Fantastisch er is plaats voor meer marché !

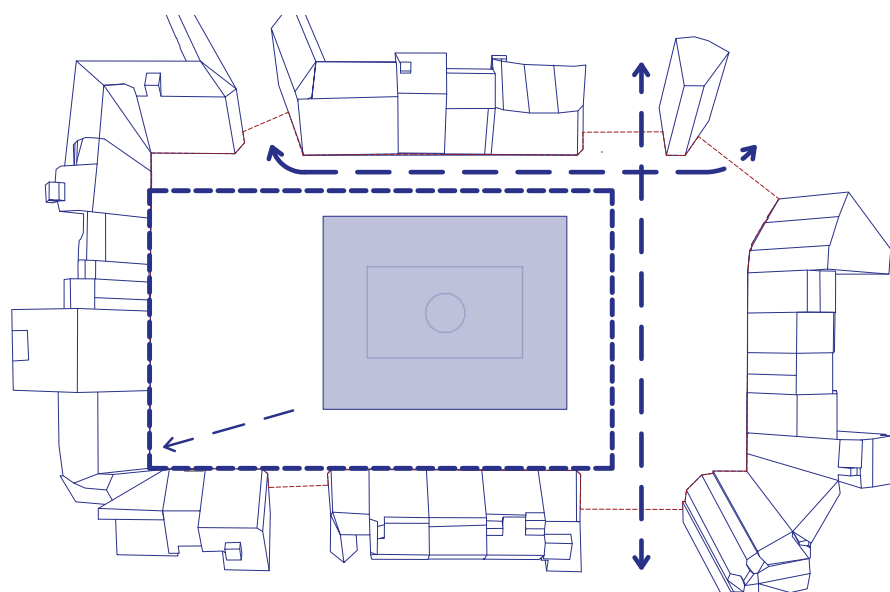
een collectiviteit met drempels

Ondanks dat de meeste Brusselaars de markt een warm hart toe dragen, voelen verschillende groepen bepaalde drempels om deze te gebruiken.

De concentrische opbouw, met centraal de toch wat mannelijke functie, speelt hierin een rol. Het grootste deel van de bankjes op de markt zijn bovendien gericht naar het basketbalveld, waardoor het nog meer een centrale rol aanneemt.

Jonge meisjes en vrouwen gaven tijdens verschillende participatiemomenten aan dat ze het moeilijk vinden om een plaats in te nemen in deze specifieke publieke ruimte en er zich niet altijd even veilig voelen. Daarnaast ervaren voorbijgangers een fysieke drempel om de markt toe te treden door de bushalte aan de Antoine Dansaertstraat.

Ook moeten de leerlingen van de middelbare school De Mot-Couvreur doorheen de parking laveren om tot bij de schoolpoort te komen en is er geen volwaardig voorplein voor de school. Jongeren van de scholen in de Moutstraat ondervinden dat er te weinig zitmogelijkheden zijn om bijvoorbeeld te lunchen of samen te komen.

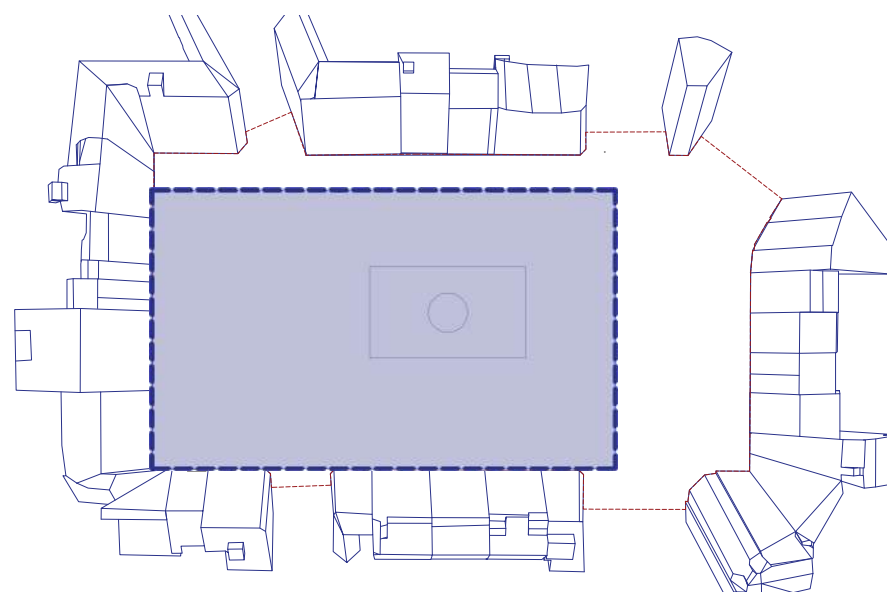

marché élargi richting scholen

We houden van de Nieuwe Graanmarkt, zijn ongedwongenheid, zijn vele gebruikers en zijn warme sfeer. Door de opschaling kunnen we meer 'marché' creëren ... en we doen dit bij voorkeur in zuidwestelijke richting om de connectie met de scholen te optimaliseren. Zowel de middelbare school Mot-Couvreur op de markt zelf als de 4 scholen in de Moutstraat genieten hiervan.

Aan de overzijde van de markt wordt de verbinding tussen de Antoine Dansaertstraat en de Hopstraat enerzijds en de Léon Lepagestraat anderzijds behouden. Hierdoor wordt een vlotte verbinding gewaarborgd naar o.a. de politie in de Hopstraat. Deze zone wordt ingevuld als functionele strook.

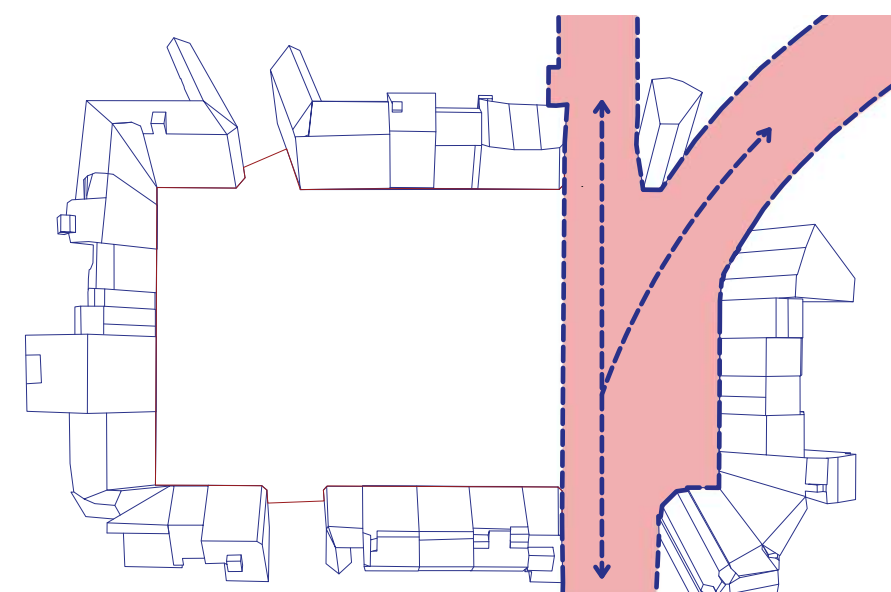
Aan alle zijden van de markt wordt een berijdbare toegang tot de gevels voor hulpdiensten en leveringen geïntegreerd.

basket decentraal & een kopje kleiner

De opschaling van de markt wordt zo vorm gegeven dat het basketbalveld decentraal komt te liggen. We duwen het bovendien een bankhoogte de grond in, waardoor het visueel minder dominant wordt. De (lange) basketspelers worden letterlijk een kopje kleiner. De functie wordt minder dominant. De opschaling van de markt zorgt er bovendien voor dat het basketbalveld nog maar 7% inneemt van de totale oppervlakte versus 20% vandaag. De huidige ligging met een maximale afstand ten opzichte van de omliggend bebouwing garandeert zo min mogelijk (lawaaï)hinder voor omwonenden.

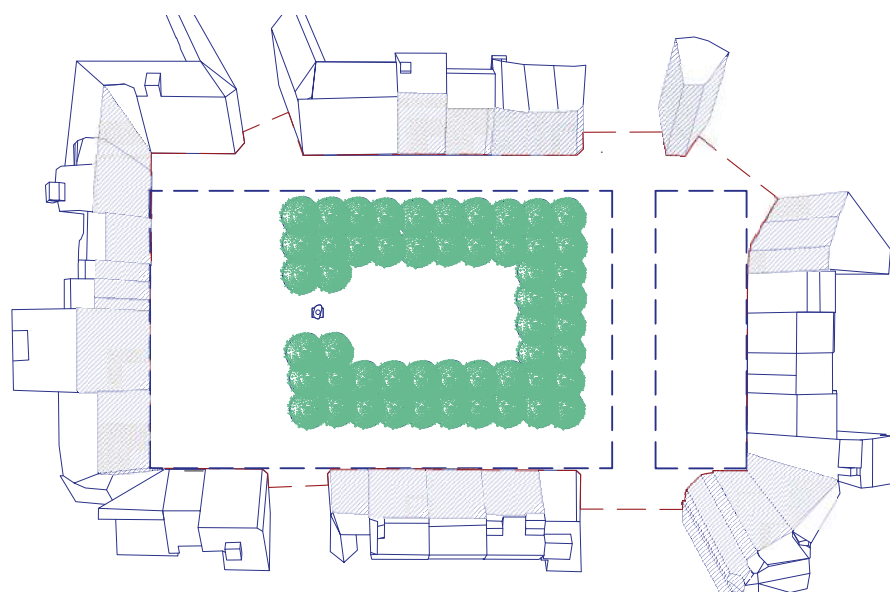
De functies aan beide kanten van het basketveld worden belangrijker en krijgen meer aandacht, zonder daarom in de kijker te gaan lopen. Onderzoek wijst immers uit dat veel vrouwen en meisjes graag een publieke ruimte gebruiken waar ze zichtbaar zijn (sociale controle) maar niet opvallen (intimiteit).

een informeel en formeel deel

De heraanleg van de markt omvat ook het pleintje aan de overzijde van de Antoine Dansaertstraat. We kiezen er bewust voor om deze plek een eigen identiteit te geven. Het meer stedelijke deel van de Nieuwe Graanmarkt legt zijn focus op de winkels en handelaars uit de buurt. Het krijgt een formeler karakter versus de informele, ongedwongen sfeer van de markt zelf. Het formelere pleintje doet denken aan het Olivetenhof, waar flaneren gecombineerd wordt met terrasjes voor horeca en speelaanleidingen voor kinderen. De oriëntatie is alvast zeer gunstig voor zonnige terrasjes de hele namiddag en avond.

De knooppuntfunctie van deze plek in het winkel- en designcircuit Dansaert- Léon Lepage-Vlaamsesteenweg wordt versterkt. De informelere markt aan de overzijde vormt dan weer een schakel tussen de bewoners en gebruikers van het centrum enerzijds en de kanaalzone anderzijds.

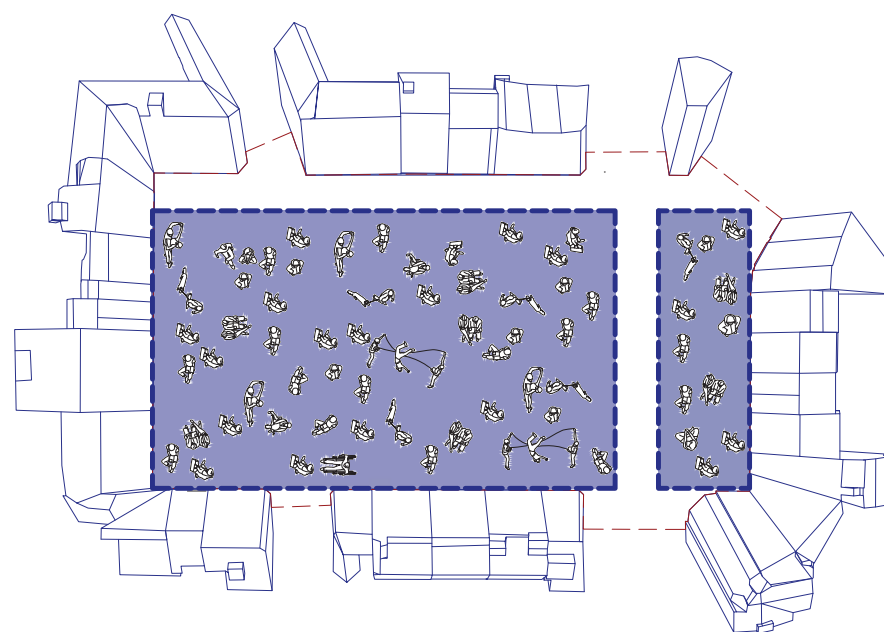

statige bomen en gevels resoneren

Het statige karakter van de bomen, die in een strak grid staan, zorgt voor een grote herkenbaarheid van de markt. Ook de waardevolle gebouwen van de 18e eeuw met hun bijzondere architectuur geven de markt cachet. Deze typische elementen willen we behouden om de historische waarde te valoriseren.

Dit vormt een raamwerk of kader waarin de heraanleg (bescheiden) opereert. Anderzijds wordt een evenwicht gezocht om het rigide karakter van de 18de eeuwse neoklassieke markt te verzachten.

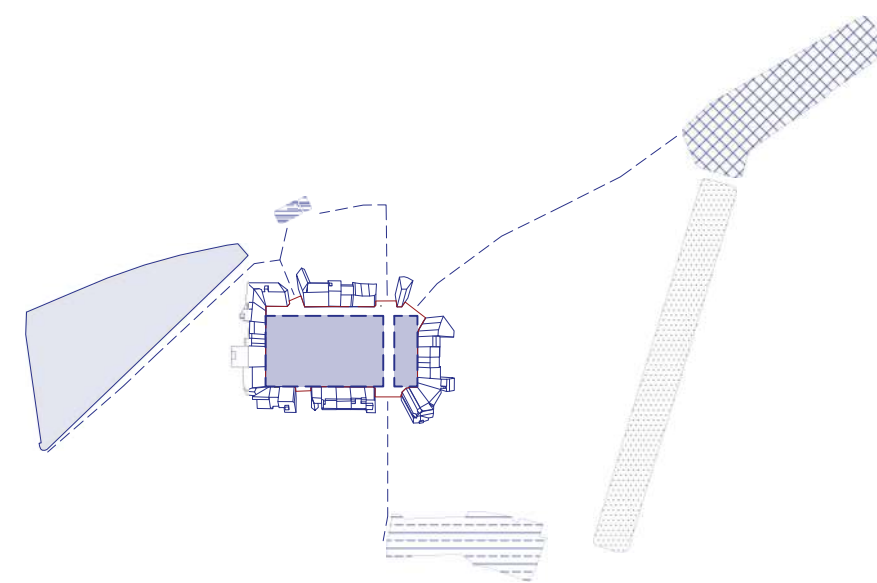
De fragiliteiten van de hedendaagse stad - die anders functioneert - vragen een zachtere aanpak met aandacht voor zeer diverse doelgroepen.

Leegte is van iedereen

Bij de heraanleg van de Nieuwe Graanmarkt ontstaat veel extra ruimte. We willen deze ruimte bewust niet programmeren, maar in de plaats leegte creëren. De ongedwongenheid waarin verschillende doelgroepen een plek vinden, en ook de openheid en ruimtelijkheid, zijn immers dé kwaliteiten van deze plek. Gebruikers van de markt kunnen even wegdromen van het drukke stadsleven.

Er kan enorm veel gebeuren zonder dat de ruimte geprogrammeerd wordt. Verschillende doelgroepen kunnen de plek gaan gebruiken op de manier die ze zelf willen of waar ze zelf behoefte aan hebben. Het programmeren van de publieke ruimte resulteert al te vaak in een verschraling van het gebruik of de diversiteit van gebruikers. We kiezen er dus bewust voor om dit op deze plek (alsnog) niet te doen.

scharnier in netwerk participatief getoetst

De publieke ruimte in de omgeving van de Nieuwe Graanmarkt is sterk geprogrammeerd. Een sportveldje aan de Bar Beton, een speeltoestel en horeca aan de Oude Graanmarkt, grote terrassen die de publieke ruimte privatiseren op het Sint-Katelijneplein, ...

Binnen dit groter stadsweefsel positioneert de Nieuwe Graanmarkt zich als een informele verzamelplaats van gebruikersprofielen, een scharnier tussen stedelijke werelden en logica's. Het is een unieke Brusselse plek waarin we 'bescheiden' en respectvol willen zijn. Laten blinken wat er is, en wat het ook een iconische plek maakt. Niet overprogrammeren. Leegte creëren, maar op zo'n manier dat iedereen er zich thuis voelt. Hieraan koppelen we een participatietraject om te toetsen of deze leegte de juiste condities heeft zodat iedereen er zijn plek vindt.

functionele strook groepeert mobiliteit

Een functionele strook aan de noordzijde groepeert de mobiliteit. Hier wordt een ruime fiets- en stepparking voorzien in de vorm van een luifel. Gekoppeld aan de luifel wordt genderneutraal publiek sanitair voorzien.

Voor de Brasserie Surrealiste wordt een mogelijkheid tot terras voorzien. Deze beperkt zich bij voorkeur tot de zone voor de eigen gevel en een diepte van 5 meter.

De parking voor de school verdwijnt en maakt plaats voor verblijfsruimte. De lus voor gemotoriseerd verkeer ten noorden van de markt kent weinig verkeer en kan aldus ook dienst doen als drop-off voor de verschillende scholen op en rond het plein.

De toegankelijkheid van de politie in de Hopstraat blijft gegarandeerd.

De terminus van buslijn 33 blijft op zijn huidige locatie. Dit is positief want een terminus is moeilijk te combineren met een andere halte. De bus kan wegrijden langs de Hopstraat en de Papenvest om zo terug op de Dansaertstraat te komen. In de Hopstraat worden de Cambio plaatsen voorzien zodat deze ook asap de stad worden uitgeleid.

In Good Move krijgt de Dansaertstraat een belangrijke rol als ader om het verkeer de stad uit te leiden. Deze rol wordt gerespecteerd door de Dansaertstraat niet te onderbreken, en beide zijden als aparte deeltiteiten te benaderen.

Q-parking blijft bereikbaar over het plein zoals men vandaag ook reeds over de stoep rijdt.

Rondom rond wordt voor de hulpdiensten een obstakelvrije zone van 4m voorzien op 4 meter van de gevels (middelhoogbouw).

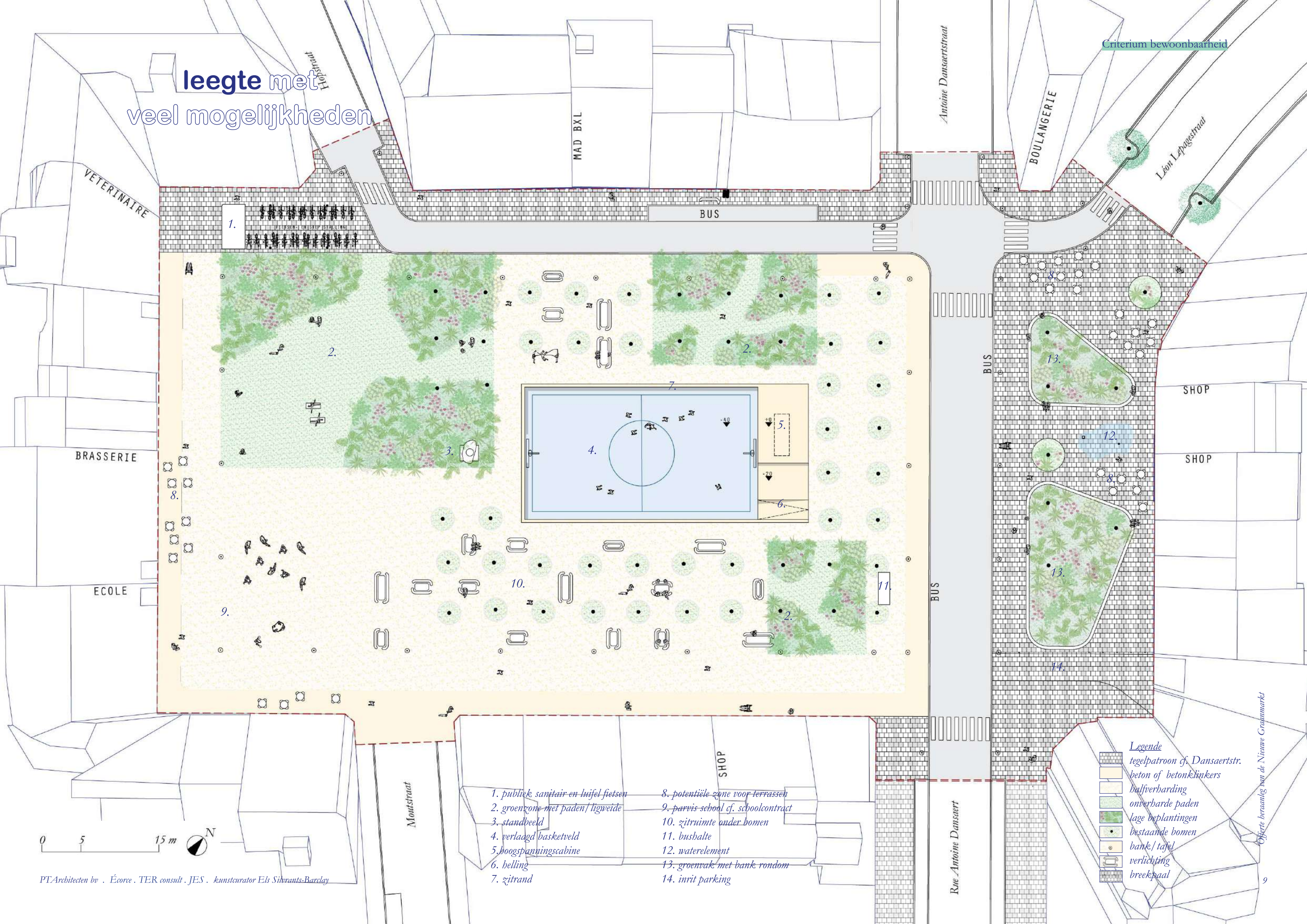
De Moutstraat is overdag reeds afgesloten als schoolstraat. De markt in deze richting opschalen is dus ook vanuit mobiliteitsoogpunt logisch.

Knooppunt zachte weggebruikers op shoppinglus Dansaert - Léon Lepage - Vlaamsesteenweg. De Dansaertstraat krijgt hier een verbreding om de winkelfunctie in de kijker te zetten. Horeca kan hier ook een plaats krijgen.

Schema mobiliteit

leegte met
veel mogelijkheden

Criterium bewoonbaarheid

1. publiek sanitair en luifel fietsen	8. potentiële zone voor terrassen
2. groenzone met paden/ligweide	9. parvis school cf. schoolcontract
3. standbeeld	10. zitruimte onder bomen
4. verlaagd basketveld	11. bushalte
5. boogspanningscabine	12. waterelement
6. helling	13. groenvak met bank rondom
7. zitrand	14. inrit parking

- Legende**
- tegelpatroon cf. Dansaertstr.
 - beton of betonklinkers
 - halfverharding
 - onverharde paden
 - lage beplantingen
 - bestaande bomen
 - bank/tafel
 - verlichting
 - breekpaal

gender en de stad

Opdat iedereen zich thuis kan voelen op de “nieuwe” Nieuwe Graanmarkt en er zich een plekje kan toe-eigenen, voorzien we veel groen en een open programmatie waar enkele functies expliciet gefaciliteerd worden (basketveld, picnic plek, fietsenstalling...) maar waar gebruikers de ruimte ook naar hun hand kunnen zetten. Een belangrijke groep om in het hoofd te houden bij dit open ontwerp zijn meisjes en vrouwen.

Dit doen we op verschillende niveaus. Zo zal JES Brussels advies geven om de Nieuwe Graanmarkt op een vrouwvriendelijke manier te ontwerpen. In november brengt JES een publicatie uit rond gender en de stad. De inzichten en bevindingen die hierin aan bod komen, worden meegenomen in het ontwerp:

- Zitmeubilair dat naar elkaar toe is gericht zodat je in groep bij elkaar kan zitten
- Voldoende anonimiteit door de aanwezigheid van verschillende groepen mensen, zodat een vorm van privacy gegarandeerd wordt. Dit is een vorm van sociale controle die een grotere bewegingsvrijheid toelaat. Dit in tegenstelling tot sociale controle in een wijk waar iedereen elkaar kent en vooral meisjes aangesproken worden op bepaalde gedragsregels.
- Een levendige plek waar allerlei dingen gebeuren die interessant zijn om naar te kijken of om te doen: mensen die passeren, basketspelers, de relatie tot de straat, plekken waar je eten en drinken kan kopen. Dit maakt een plek aangenaam en trekt mensen aan zodat bovengenoemde sociale controle gecreëerd wordt.
- Werken in verschillende zones zodat iedereen een plekje vindt en meisjes apart van andere klasgenoten of gebruikers van het plein kunnen zitten. Zo hebben ze enerzijds voldoende fysieke ruimte en anderzijds ook mentale ruimte om een gesprek te voeren zonder dat iedereen kan meeluisteren.

veilig verlicht

Als we spreken over vrouwvriendelijke publieke ruimte speelt jammer genoeg de veiligheid en het veiligheidsgevoel een belangrijke rol. Hierbij is verlichting een belangrijk criterium. We stellen een verlichtingsconcept voor dat veiligheid combineert met aandacht voor biodiversiteit en lichtpollutie, beide argumenten om minder straatverlichting te voorzien. Er wordt daarom op 2 sporen gewerkt. Aan de kant van de gevels wordt een ruime strook van 8 meter goed verlicht met straatverlichting op palen. De combinatie van verlichting en sociale controle vanuit de bebouwing creëert hier een ‘veilige zone’. Buiten de contour van 8 meter wordt de voorkeur gegeven aan meer gedempte en indirecte verlichting. Deze wordt verwerkt in de trede van het basketveld, het uitlichten van het standbeeld, grondspots of lage verlichting in de groenzones en/of rondom de banken.

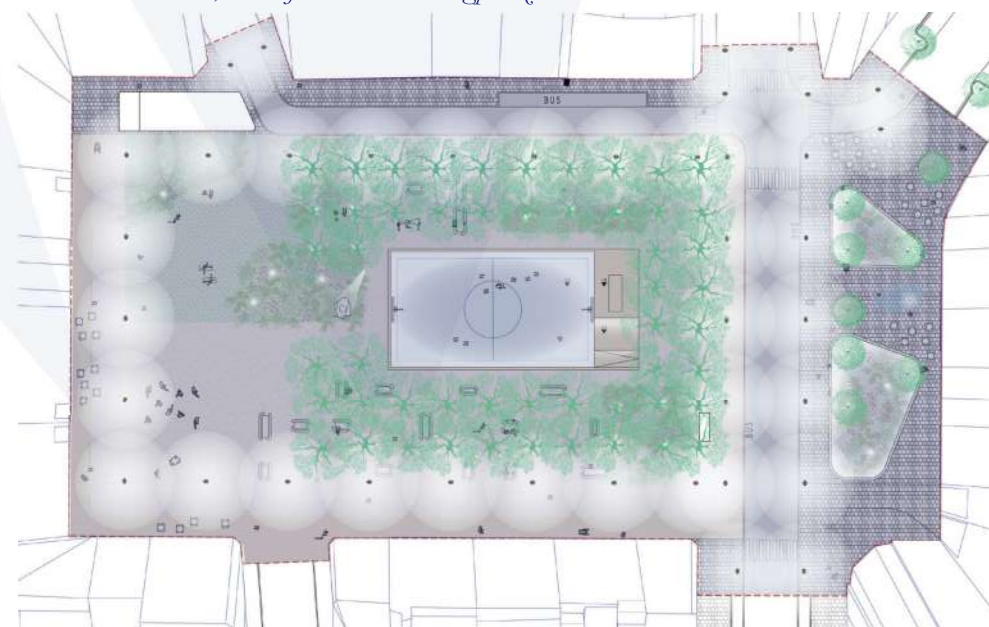

Een terras aan de Brasserie Surrealiste voorziet in sociale controle op het plein, ook 's avonds.

De tafels worden gretig gebruikt door de leerlingen van nabijgelegen scholen, o.a. tijdens hun middagpauze.

concept verlichting

0 5 15 m

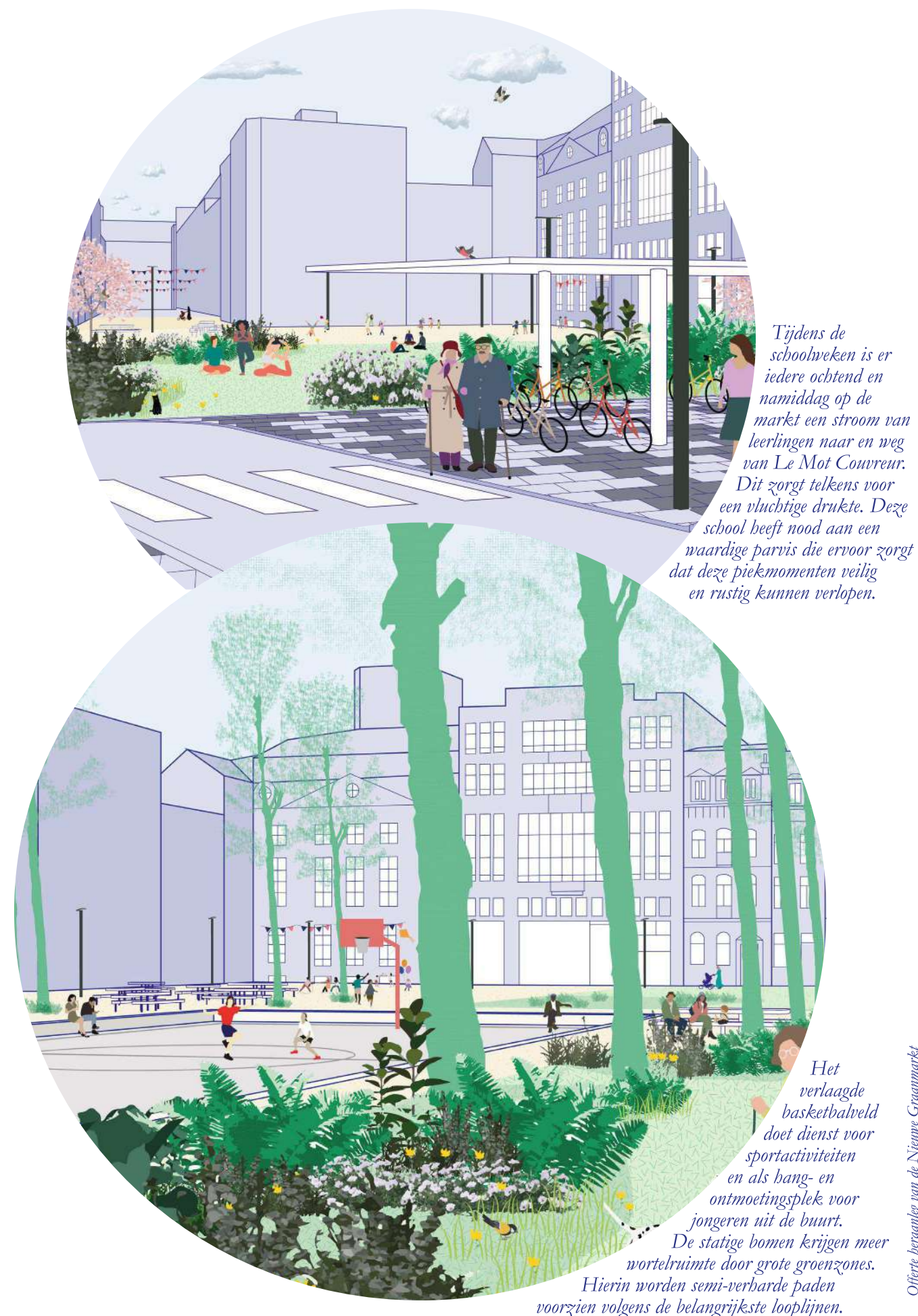
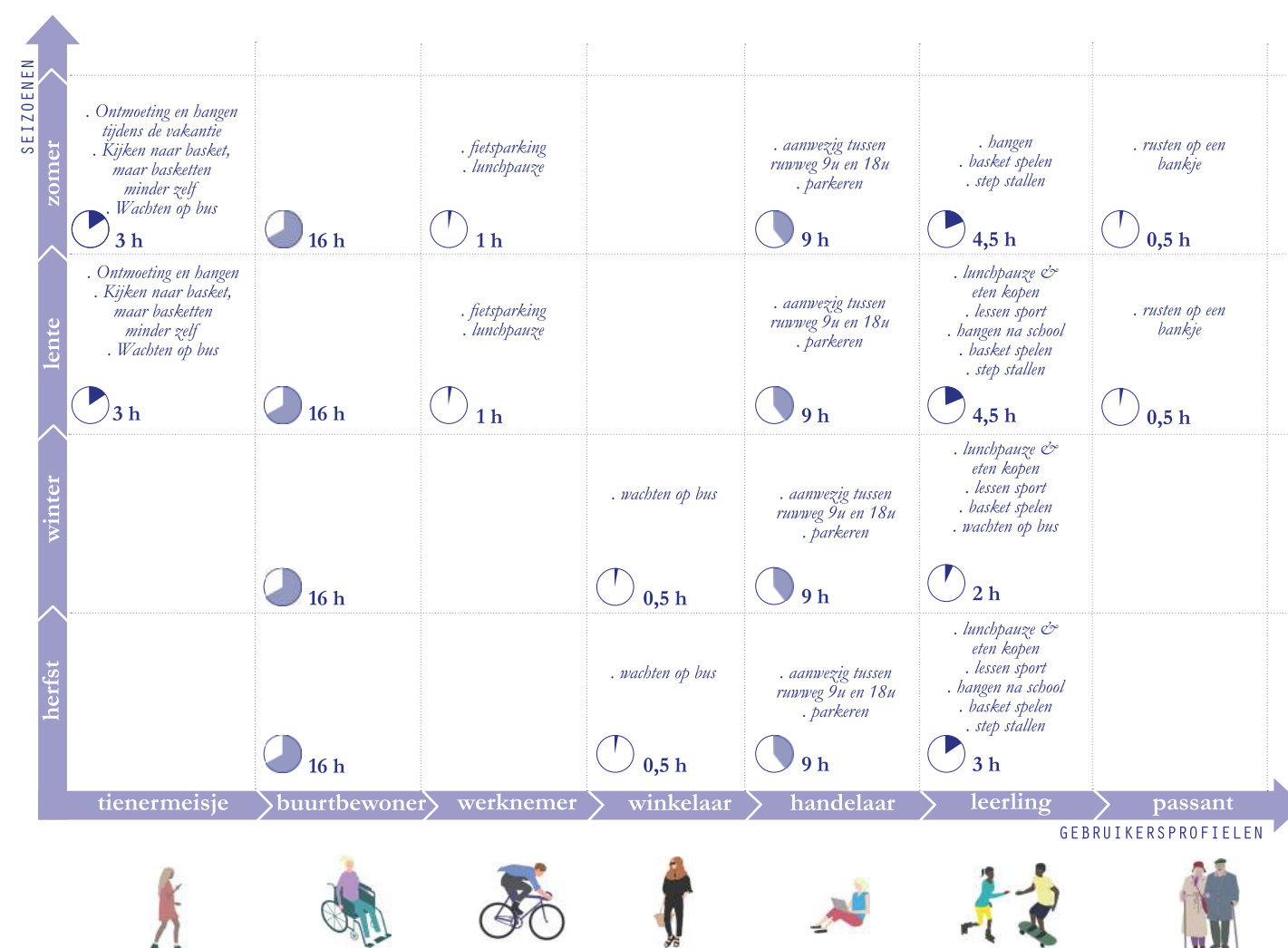

de markt en haar gebruikers

De herinrichting van de Nieuwe Graanmarkt gebeurt niet in een vacuüm. De participatie in het kader van het schoolcontract en het traject Public Space 4 Her van Alive Architecture dat exclusief op meisjes gefocust was, leidde tot heel wat resultaten. Bovendien was JES Brussels enkele jaren geleden betrokken bij het participatieproces voor de heraanleg van de Moutstraat en is JES sinds jaar en dag actief aan de Vijf Blokken. De uitkomst van deze trajecten goten we in een schema waarin we voor verschillende gebruikers nagaan hoe zij de Nieuwe Graanmarkt gebruiken op verschillende tijdstippen van de dag, en doorheen de vier seizoenen. In dit participatief schema zitten nog blinde vlekken. Deze vormen het onderwerp van het participatieproces dat we voorstellen in het kader van deze opdracht. We hopen zowel met de leerlingen van de school

diepgaand te kunnen werken, als gebruikers op de Nieuwe Graanmarkt zelf te bevragen om de lege plekken in te vullen. Deze momenten bieden tevens de mogelijkheid om in dialoog te gaan over de ontwerpprincipes.

Vanzelfsprekend wordt ook in het participatieproces gestreefd naar een evenwicht tussen meisjes en jongens. Dit proces lijkt ons daarenboven een interessante gelegenheid om bij meisjes en vrouwen te toetsen of het ontwerpvoorstel werkelijk aan hun noden beantwoordt, en welke aspecten verder uitgediept kunnen worden. Er zijn algemene principes om een vrouwvriendelijke publieke ruimte te ontwerpen, maar idealiter wordt ook rekening gehouden met de specifieke context en buurteigen dynamiek.

de markt en haar materialen

FUNCTIONELE STROOK

Het mooie tegelpatroon van de Dansaertstraat wordt doorgetrokken over het formele plein en de functionele strook. De luifel voor de fietsenstalling krijgt een lichte stalen structuur die dezelfde kleur krijgt als het zitmeubilair.

*Fijne luifel
Sanaa, Okayama University*

BEPLANTING

Drie groene zones zorgen voor meer biodiversiteit en versterken het koelte-effect. Water infiltreert rechtstreeks in de grond. De groenzones voorzien bovendien intiemere en zachtere ruimtes op de markt.

MEUBILAIR

Als meubilair worden elegante picnic tafels en banken naar voren geschoven in natuurlijke materialen. Door een variatie in grootte te voorzien kunnen deze in verschillende groepssamenstellingen worden gebruikt.

WATERDOORLATENDE HALFVERHARDING

Er bestaan milieuvriendelijke halfverhardingen met een hoge draagkracht en een natuurlijke uitstraling (bv. Komex). Deze halfverhardingen zijn uitermate geschikt voor recreatieve wandel- en fietspaden. De halfverharding heeft een natuurlijke uitstraling en is tevens voor hergebruik geschikt. Deze producten laten geen onkruid doorgroeien, zijn milieuvriendelijk, water- en luchtdoorlatend. Doordat het materiaal minder opwarmt en waterdoorlatend is, gaat het het hitte-eilandeffect tegen.

Komex geel, halfverharding

BASKETBALVELD

Het basketbalveld wordt indien mogelijk 40 cm verlaagd waardoor er rondom rond zitmogelijkheid gecreëerd wordt. De regenwaterafvoer van het veld worden in de bodem geïnfiltreerd. Het veld kan opnieuw een speelse kleur krijgen. De omranding wordt in beton voorzien. In deze verharde rand zijn de roosters voor de ondergrondse hoogspanningscabine verwerkt.

Verlaging sportveld en gebruik betontegels, Bonneviepark Sint-Jans-Molenbeek (PTA)

VERHARDING

Rondom de halfverharde trottoirstrook voorzien met een breedte van 3 meter. Hiervoor wordt gedacht aan een betonverharding in dezelfde kleur of kleinschalige klinkers. Een obstakelvrije ruimte van 8 meter voor de SIAMU wordt gerespecteerd.

WATERELEMENT

Op de noordzijde van het plein wordt een waterelement geïntegreerd. Dit kan worden uitgewerkt als een drinkwaterfontein of ambitieuser zoals de referentie hiernaast.

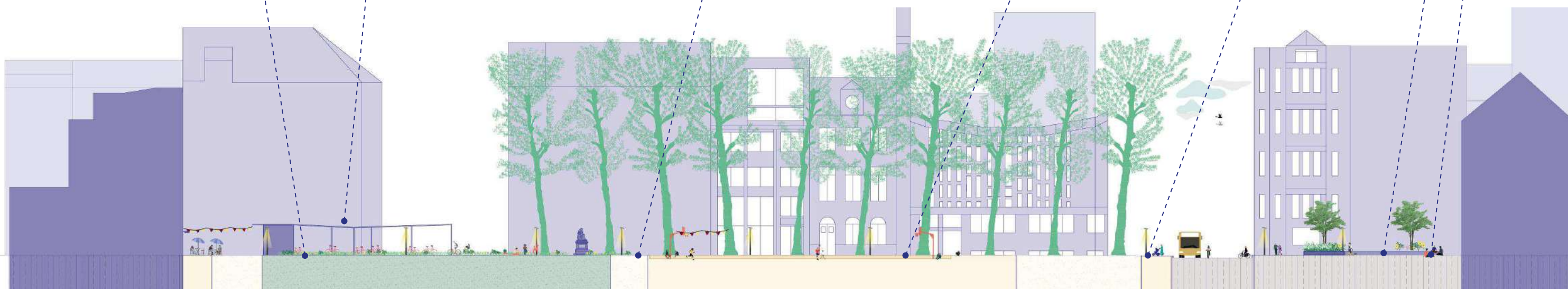

FORMEEL PLEIN

Het mooie tegelpatroon van de Dansaertstraat wordt doorgetrokken over het formele plein.

Tegelpatroon Rue Dansaert

“la ville est l’art, l’art est la ville.”

De Nieuwe Graanmarkt verdient een kunstwerk dat de grandeur van deze plek uitstraalt maar tegelijk ook rekening houdt met de gevoeligheden. Het is ook een moment om stil te staan bij de collectie van kunst in de publieke ruimte van de stad Brussel en de eventuele hiaten die deze collectie kent. De stad Antwerpen maakte deze oefening een paar jaar geleden en schrijft specifieke kunstopdrachten uit om hun collectie aan te vullen. Hiervoor ontvingen ze recent de Wivina Demeester prijs.

Samen met de Brusselse **kunstcurator Els Silvrants-Barclay*** gaan we op zoek naar een kunstenaar(es) die de tactiliteit van de markt en haar gebruikers kan weergeven in een autonoom kunstwerk. De kunstopdracht vertrekt vanuit de meerwaarde van de blik van een kunstenaar op een heraanleg van de Nieuwe Graanmarkt, en kiest voor een sterke dialoog en interactie met opdrachtgever, stakeholders en ontwerpers.

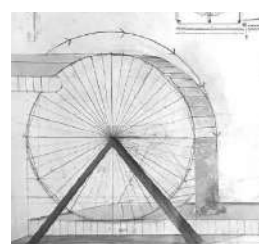
Daarbij geven we de kunstenaar mee om na te denken over het collectieperspectief. Het kunstwerk overstijgt de Graanmarkt en wordt deel van het Brussels beeldenpatrimonium. What is missing there? Zo kan het een parallelle piste zijn om in te zetten op een meer vrouwelijke representatie. Naar aanleiding van de reeks *Imagining monuments: vrouwelijke representatie in de stad van vandaag*, (samenwerking ExtraCity en Middelheimmuseum in 2019) spraken de directeurs van deze kunstinstellingen over monumenten als vorm van kunst waarmee iedereen in aanraking komt, als een collectieve herinnering, waarin vrouwen ontbreken (Adinde Van Geystelen): monumenten vertellen ons wat het waard is om herinnerd te worden (Sara Weyns).

Op de Nieuwe Graanmarkt wordt Mehdi Bouda herinnerd via de naam van het basketplein en via een monument, alsook de 17de-eeuwse Jan Baptista van Helmont met een standbeeld. We willen hier niet de legitimiteit van deze herinneringen in vraag stellen, maar

zien de artistieke interventie wel als een kans op meer genderevenwicht en diversiteit in het straatbeeld.

We schuiven in deze wedstrijdphase geen kunstactie of kunstenaar naar voren, maar een procedure om een gedegen kunstopdracht vorm te geven en te integreren in de procedure voor de heraanleg van de Nieuwe Graanmarkt. Praktisch wordt aan het ontwerpteam de ervaren kunstcurator Els Silvrants-Barclay toegevoegd. Zij wordt vergoed door het ontwerpteam. In de raming voor de heraanleg wordt daarnaast een forfaitair kunstbudget opgenomen voor de uitvoering van de kunstopdracht. Deze Kunstopdracht behoudt zijn eigen finaliteit en autonomie om te komen tot een autonoom kunstwerk dat niet louter functioneel wordt ingezet als decoratie of meubilair. De kunstopdracht is een creatie-opdracht die specifiek voor de Nieuwe Graanmarkt ontwikkeld wordt. Het is geen aankoop van een bestaand kunstwerk of reeds uitgedacht en vastliggend concept. De kunstopdracht vertrekt vanuit het kiezen van een artistieke praktijk die samen met het ontwerpproces en in dialoog met betrokken actoren tot een artistieke actie komt.

Bij de opstart van het ontwerpproces wordt meteen een kunstenaar gekozen zodat een sterke dialoog tussen de opdrachtgever en de kunstenaar kan ontstaan. In het proces van de kunstopdracht blijven de ontwerpers tot op het einde van de realisatie van het werk betrokken.

Watersculptuur, Fontein

fotografisch beeldend werk

Time, set in stone
Waterbouwkundig
laboratorium Borgerhout
Sarah Smolders
2020-2022

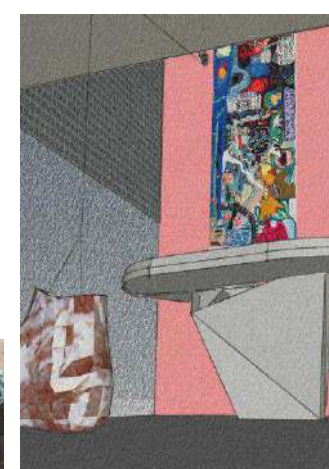

Simulation of instalation at the lobby atrium

Two weights,
another measure
Project Proposal
by Elen Braga
Artistic Commission
Kaattheater Brussels

Materials: wool and jute

Diagrammatic visualization of the complete
tapestry, with representative story fragment,
here from the artist's personal narrative

Voorstel Artistieke bemiddeling Kunstopdracht door kunstcurator Els Silvrants-Barclay*

Stap 1. Voorbereiding

Kennismaking; workshop opdrachtomschrijving, uitwerken opdrachtomschrijving incl. uitwerken inhoudelijk kader en vastleggen wedstrijdformat, samenstelling organogram en werkstructuur aan de hand van werkgroepen, inclusief overleg met en mapping van stakeholders en andere actoren, met participatie- en feedbackmomenten en finale verwerking van deze feedback

> 12 dagen over een periode van 3-5 maanden

Stap 2. Wedstrijdphase

Uitwerken format, samenstellen longlist, contacteren + brieven kunstenaars, sitevisits met kunstenaars, 3 selectie- en evaluatievergaderingen

> 8 dagen over een periode van 3-5 maanden

Stap 3. Uitvoeringsfase

Feedback aanbesteding, budgettering en contract; opvolgen creatieproces, deelname ontwerpgesprekken, overlegmomenten opdrachtgever/kunstenaar, advies communicatie/ontsluiting

> 10 dagen over een periode van minimaal 1 jaar

*** Els Silvrants-Barclay** is a curator, researcher and activist. She is senior researcher and lecturer at the Chair of Affective Architectures in the Department of Architecture at ETH Zürich, where she initiated and coordinates the Dept. of the Ongoing, engaging with uses, bodies and subjectivities often overlooked by mainstream architectural production. She is associate researcher at the Brussels Centre of Urban Studies and coordinator of Permanent, a practice-based research project that draws upon antispeculative models from the commons- and cooperative economy to develop an infrastructure for a multitude of uses and users to 'be in it together without needing to be the same'.

As a curator, she often works with artists on commissions in public space, and she has developed a training on this for the Flemish Platform Kunst in Opdracht (Flemish Platform for Art Commissions). Her practice is centered on the politics of spatial production, looking at space as affective, as choreography of bodies, as reflective and reproductive of worldviews, and assembles around the question on how to think and produce space otherwise, with a particular interest in the role the arts can play.

Curriculum (selection)

2019 – 2020 Master Gender & Diversity, University of Ghent (selection of courses)

Senior researcher and lecturer, Chair of Affective Architectures, Dept. of Architecture, ETH Zürich
March 2020 – now

Vice-president of the Board of Directors, BOZAR, Brussels, Belgium
June 2021 - now

Founder and director, Louiza BV
March 2009 – now

Pool of advisors and curators for public art commissions, Flemish Government, Brussels, Belgium
January 2014 – now

President of the Board of Directors, Agency, Brussels, Belgium
November 2019 – now

Voor volledige CV zie bijlage.

Zéro rejet des eaux pluviales

La place du Nouveau Marché aux Grains est située dans une zone à forte densité, à aléa faible et avec un contexte hydrogéologique assez contraint (nappe proche et horizons géologiques considérés comme peu perméables). Il est donc d’autant plus important que la gestion des eaux pluviales y soit ambitieuse, la plus diffuse (de nombreuses surfaces d’infiltration) et en surface possible.

Nous n’avons, à ce stade, pas encore réalisé d’étude hydrologique précise. Nous avons cependant fait une première évaluation de la possibilité de se fixer **un objectif de zéro rejet pour une pluie centennale.**

La végétalisation importante prévue dans notre projet ainsi que la mise en place d’un revêtement semi-dur (type komex) considéré comme semi-perméable nous permet de prévoir des aménagements reposant sur le concept de gestion intégrée des eaux pluviales (GiEP). Cette approche consiste à utiliser un lieu ou un objet, qui a déjà une fonction première, en lui conférant une fonction hydraulique. Ainsi le projet d’aménagement ici proposé nous permet de gérer les eaux pluviales de manière intégrée:

- au niveau des **±1400 m²** d’espaces verts prévus en les décaissant légèrement de **±15 cm** pour y créer un volume tampon,
- au niveau de la zone piéton prévue avec **±1500 m²** de revêtement en béton permettant de créer un réservoir tampon en sous-fondation de **±20 cm**.

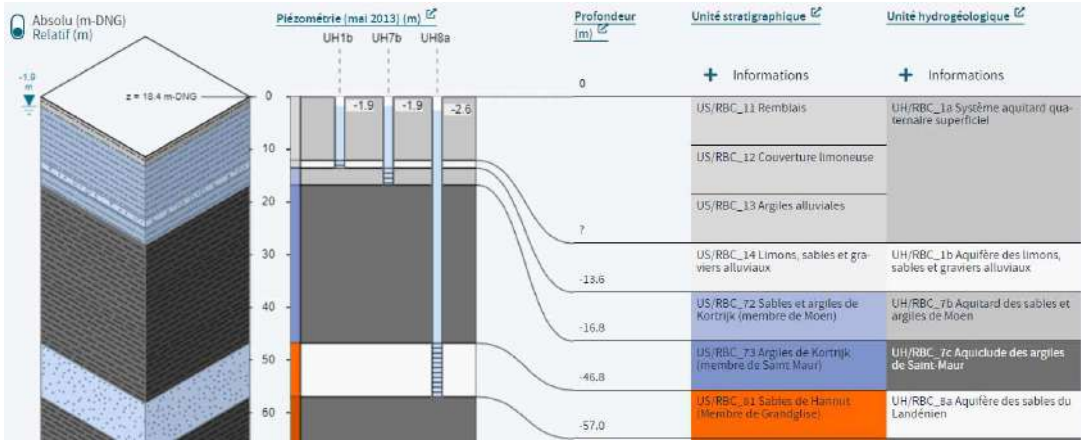
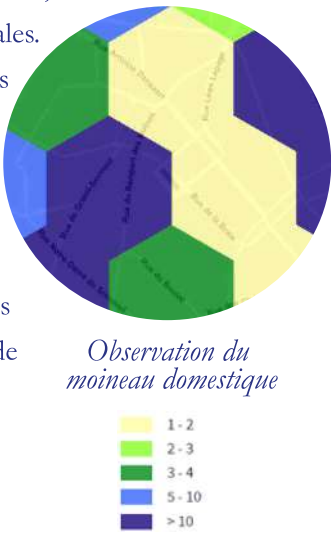
Ceci nous permet d’avoir un volume de **±300 m³** et ainsi de gérer une pluie centennale sur l’ensemble du projet.

Une étude hydrologique complète devra être réalisée pour affiner ces propositions sur base de tests d’infiltration, de la présence d’impétrants, des racines des arbres etc.

Au-delà des aspects quantitatifs, la gestion des eaux pluviales prévue est également qualitative puisque qu’elle respecte les 6 critères GiEP :

1. Notre ratio entre surfaces actives (revêtements semi-dur, asphalte, béton, pavés) et surfaces d’infiltration est de 2,4 ce qui est excellent et garantit une durabilité dans le temps des ouvrages.
2. Nos ouvrages sont simples et multifonctionnels, aucun ouvrage hydraulique complexe n’est prévu et tous nos ouvrages ont une fonction propre.
3. Nous gérons l’ensemble du projet en zéro rejet ce qui permet de ne pas devoir prévoir d’avaloirs, de réseau de collecte ou de connexion à l’égouttage.
4. Les temps de vidange de nos ouvrages sont très courts, inférieurs à 10h pour la gestion des pluies centennales.
5. Nous gérons « là où la goutte tombe » soit dans des espaces verts limitrophes soit directement sous les revêtements.
6. Nous avons veillé à privilégier la gestion des eaux pluviales dans des ouvrages végétalisés pour leurs plus-values paysagère et les services écosystémiques rendus. Ainsi, 78% de la gestion se fera au niveau de dispositifs végétalisés.

végétalisation et biodiversité

La place du Nouveau Marché aux Grains, située en milieu urbain dense, est identifiée comme une continuité verte au PRDD. Les platanes qui s’y sont développés constituent certainement un patrimoine à préserver mais surtout à améliorer...

Notre projet propose d’augmenter la surface végétalisée de la place en augmentant la surface d’espaces verts de **±2000 m²** soit une augmentation substantielle de **+22%** à l’échelle du projet. La strate arborée étant déjà bien développée, nous prévoyons de la compléter avec une strate arbustive et herbacée composée de plantes indigènes et mellifères. Cela permettra de constituer des refuges pour les espèces adaptées au milieu urbain comme, par exemple, le moineau domestique qui est observé en nombre autour du site mais moins sur le site même.

Ci-dessous vous trouvez des considérations sur les différents aspects du projet pouvant avoir un impact significatif (positif ou négatif) sur les arbres. Il est important de noter qu'à ce stage, seules des recommandations vagues peuvent être apportées et que toute recommandation ou conclusion définitive nécessite une étude approfondie répondant à un questionnement précis.

inputs généraux

1. Les arbres sont de très grandes dimensions → On ne peut pas prévoir l'extension de leur système racinaire. Une fouille par aspiration est essentielle pour comprendre la morphologie générale des systèmes racinaires (où sont les racines importantes), pour guider les choix d'implantation d'infrastructure (avant de prendre une décision finale). Ensuite, toute pause d'infrastructure souterraines demandera des précautions particulières. Ces précautions seront à déterminer en fonction du type d'aménagement à réaliser (aspiration, travail manuel, travail mécanique supervisé, etc.)

2. Le revêtement du sol n'est pas adapté au développement optimal des arbres - la dolomie est très compactée, ce qui limite l'apport en oxygène et l'infiltration de l'eau. De plus, la dolomie augmente le PH du sol ce qui est nuisible pour l'arbre et toute la biodiversité du sol. Une amélioration des conditions du sol est nécessaire et peut être réalisée de différentes manières :

- Raclage de la dolomie
- Décompaction du sol en profondeur à court terme : décompaction à air comprimée
- Mise en place d'un revêtement poreux
- Apport d'engrais organique en surface (pas de travail mécanique du sol existant au-delà de +/- 10 cm)
- Mise en place d'une strate herbacée autour des arbres → décompaction à long terme et amélioration de la biodiversité du sol

3. Les arbres sont de très grandes dimensions → la plantation de nouveaux arbres n'est pas souhaitable en prenant en compte la concurrence des platanes actuels (risque de croissance oblique et risque sur la stabilité à long terme). C'est pourquoi le projet prévoit peu d'arbres supplémentaires.

4. Les arbres ont une architecture contenue, sur tête de chat. Cette architecture demande beaucoup d'entretien (taille de tous les arbres minimum tous les trois ans). Modifier l'architecture des arbres en semi-libre (développement de branches de grandes dimensions sans tailler régulièrement) demanderait une étude particulière afin d'évaluer la possibilité de ce changement d'architecture. Par ailleurs, le changement d'architecture impliquerait l'abattage d'une partie des arbres (~30-50%). Cette architecture entraînerait le développement des couronnes des arbres sur l'ensemble du terrain de basket actuel et vers les façades. Le projet ne prévoit pas l'abattage d'arbres. Si souhaité, cette piste peut être explorée plus avant.

Prendre soins arbres

points particuliers

La partie du parking actuel est très minéralisée → la plantation d'espaces verts est très intéressante (bonne exposition). Prioriser la diversité des essences, ne pas chercher à continuer l'alignement des platanes (trop âgés et architecture non adaptée aux enjeux actuels). Prioriser des fosses de plantations continues plutôt qu'individuelles.

Zones de loisir, tables, bancs entre les arbres - choisir un revêtement qui évite la compaction du sol par le passage des piétons vers ces tables ou bancs.

Terrain de basket décentralisé - Attention à la proximité des fondations du terrain aux tronc des arbres. Éviter de mettre en place des fondations à une distance inférieure à la circonférence des arbres (~ 300 cm). Avant de décider du placement final du terrain et des modalités des travaux, des excavations racinaires par aspiration seront nécessaires pour évaluer la compatibilité travaux - arbres.

Descendre le niveau du terrain - Nécessiterait d'étudier le développement racinaire actuel sous le terrain de basket.

de Nieuwe Graanmarkt

Onderstaande beelden illustreren
de hoofdintentie van het ontwerp:
Kwaliteit toevoegen, zonder kwaliteit weg te nemen:

